

Skoro zapomenutá ostravská elegie

Dnes, po sedmdesáti letech, jsem Stvořiteli vděčný za to, že jsem prvních devět mého dětství do roku 1939 prožil v tehdy multikulturní Moravské a Slezské Ostravě a nikde jinde, a to s kamarády i s ne-kamarády různých národností, jazyků a ras a v jedné ze dvou různorodých "partyjách", jaké dnes na březích řeky Ostravice už neexistují.

Do Ostravy se po roce 1989 neustále vracím. Hledám tam stopy podivuhodného dětství, které mě poznamenalo na celý život. Těch stop je tam opravdu už málo.

Na levém břehu tehdy zapáchající Ostravice, v okolí Nové radnice, jsme bydleli my, ti "fajnovější", synci a děvuchy otců, kteří se vyšplhali na hořejší příčky tehdejšího společenského žebříčku a majetné židovské rodiny. Na pravém břehu, v kolonii Na Kamenci a v ulici Na Zámostí, se pro nás, nafoukance z levého břehu, potulovali povětšinou jen chachaři. Moc mě však štvalo, že k chacharům na slezsko-ostravském břehu přeběhl kamarád Jirka, synek řezníka Stejskala z ulice Na Zámostí, jemuž jsme všichni záviděli sbírku cínových vojáků, Heinz Kupka, nafoukaný frajer, jehož otec, Němec, byl hlavním inženýrem na šachtě Svaté Trojice, Karel Smuda, synek emigranta z Hitlerova Německa, od roku 1936 v Moravské Ostravě funkcionář německé sekce komunistické strany v českém exilu, i Erich Preis, zvaný "bulaty", jehož mamince Hannah, vdově-krasavici, zanechal na těžký alkoholismus skonalý manžel jen dluhy. V bytě nad "filiální" cukrárnou mého otce Bohumila v ulici Na Zámostí vyvažovala paní Preisová "košer" obědy a večeře pro pravověrné židy a držela se nad vodou i tím, že v jednom pokoji postavila tři postele pro šest "šlofů", kteří se s k ní chodili po nočních a denních šichtách na střídačku vyspat.

S "bulatým" a s pejzatým Erichem, už od svých sedmi let chodil v tmavém obleku, ve sněhově bílé košili a s černým kloboukem na hlavě, byly potíže, protože s námi, goji, komunikoval v jazyku jiddiš, což rozčilovalo především syna proletáře - intelektuála marxisticko-stalinského ražení, Karla Smudu, původem z Drážďan. Karel mluvil zásadně jen německy. Když se Karel na Ericha naštvál, což se stávalo velmi často, tak mu vynadal – nesluší se jeho nadávky opakovat - ve "vaserpolštině", a k našemu překvapení jej Erich ve svých replikách ve šťavnatosti vaserpoláckých vulgarismů ještě překonal. Nám, těm fajnovějším z levého břehu řeky Ostravice, byly, třeba když jsme Na Kamenci hráli fotbal, vaserpolácky vedené spory mezi Erichem a "kapitánem" Karlem lhostejné, protože jsme věděli, že fotbalové nemehlo Erich Preis skončí jako vždy coby brankář a že Karel Smuda se před děvuchami z kolonie bude zase vytahovat, jako kdyby byl druhý Josef Pšcolka, tehdy slavný střední útočník S.K.Slezské Ostravy.

Do branky našeho mančafu z levého břehu jsem stavěl - jako majitel fotbalového míče jsem měl hlavní slovo - zrzavou Aranku Nemethovou, dceru údržbáře a v zimě hlavního topiče v kotelně Nové radnice, pohlednou děvuchu, která se nehodila k ničemu jinému, než aby v brance překážela. Arančin otec, Andráš Nemeth, ač Slovák, si zakládal na svých maďarských kořenech, neměl rád "čehůny", ale dal se k černokošiláčům, k fašistům českého generála Gajdy, ruského legionáře. Arančin starší bratr, Arpád, kopal levou i pravou nohou, tak během hry mohl podle potřeby přebíhat z levého na pravé křídlo, což mu zůstalo i v životě. Jeho zrzavá sestra, emigrantka Aranka, v Austrálii od roku 1949 provdaná Clarková, si mi někdy v polovině devadesátých let v Ostravě stěžovala, že svého bratra nemůže ani vystát. Arpád Nemeth, komsomolec, potom svazák v modré košili a s rudým srdcem, stál jako odborářský funkcionář od roku 1948 vždy, za Stalina, za Gottwalda, za Dubčeka i za Husáka, na správné straně ideologicko-stranické

barikády, stačil však vždy podle toho odkud ideologický vítr vál, několikrát přeběhnout z levé na pravou stranu barikády nebo naopak. Krátce po listopadu 1989 se ještě před vánočními, už coby důchodce, z neúprosného Husákova "normalizátora" přerodil v zarputilého demokrata a kazatele občanské mravnosti, jak ji kázal Václav Havel.

Já, majitel opravdového fotbalové míče, jsem měl nárok na místo středního útočníka, kde bych býval však pohořel, kdyby mě nepodržel můj tehdy nejlepší kamarád Aaron Wurzel, syn Nathana Wurzela, architekta z třetího poschodí našeho baráku v dnešní Sokolovské ulici, hned naproti Nové radnice, kde můj otec vlastnil cukrárnu a kavárnu, svůj "štamlokal". Dnes se v našem bývalém lokálu nachází Státní vědecká knihovna.

Aaron Wurzel a já jsme měli už coby osmiletí kluci problémy s našimi prvními láskami. Eva Heinzová, blondřatá a copatá dcerka německého lékaře ze slezsko-ostravského břehu, mě na oko odmítala, jelikož jsem pro ni byl "Tschusche" ¹ Abych si Evu získal, nosil jsem z otcovy cukrárny kremrole. Během jednoho rande zpucovala někdy i pět. Aaron vzdychal po Hedvice, tmavovlasé dcerušce advokáta Jerzyho Staniolowského, polského vlastence a předsedy "Spolku polských vlastenců proti útisku Čechů" ze sídlem na Muglinově.

MUDr. Herwig Heinz, po březnu 1939 v Moravské Ostravě předseda organizace nacistické NSDAP, udělil v lednu 1939 své dceři hausarešt a zatelefonoval mým rodičům, že jestli budu za Evou dolízet, že ji pošle do polepšovny. Až do 14.března 1939 jsem na Evu každý den čekal před německou dívčí školou v Moravské Ostravě, ale Eva šla už jen po mých kremrolích. Advokát, polský vlastenec JUDr Staniolowsky, přistihl jednou z večera, když vyváděl svého čokla., jak se Aaron na lavičce v Komenského parku drží s Hedvikou za ručičky, zvedl klacek, hnal ho až na náměstí před Novou radnicí s pokřikem, že jestli ten židák na Hedwiku ještě jednou šáhne, tak se stane neštěstí.

A jak to ranné mládí na levém i na pravém břehu řeky Ostravice skončilo?

Po tragickém večeru dne 14.března 1939, kdy do Moravské a Slezské Ostravy vtáhlo Hitlerovo vojsko, o tři roky později po tak zvaném vítězném únoru roku 1948 a v následujících čtyřech desetiletích násilnického pochodu do "šťastných zítřků" pod komandem komunistické strany, neměly naše tak národnostně, jazykově i jinak rozličné "partyje" už nikdy šanci se aspoň pokusit o spolužití v tom kdysi opravdu multikulturním dvojměstí, které mě dodnes okouzluje ozvěnami a vzpomínkami na prvních devět let mého šťastného dětství na levém i na pravém břehu řeky Ostravice.

Dějiny s námi z levého i z pravého břehu řeky Ostravice krutě zatočily.

Pan Nathan Wurzel skočil ráno dne 15.března 1939 ze třetího poschodí domu, v němž jsme také bydleli, na dlažbu. Celé dopoledne ležel před vchodem pod pytle od cementu. Aaron Wurzel se ještě před koncem roku 1939 vystěhoval s maminkou do Izraele. Jirka Stejskal, syn řezníka, jemuž jsem záviděl jeho cínové vojsko, vlastní prý v Ostravě největší uzenářství. Otec nafoukaného Heinze Kupky, nacisty a šéfa šachty Sv.Trojice, spáchal v dubnu 1945 sebevraždu. Jeho syn to po odsunu v bývalé tak zvané Německé demokratické republice dotáhl až na majora neblaze proslulé "stasi", státní bezpečnosti. Erich Preis šel i s maminkou-krasavíci v Osvětlení do plynu. Německého komunistického intelektuála, od roku 1934 emigranta v Československu, otce Karla Smudy, sebralo gestapo už v noci 14. března 1939. Kde a jak zahynul nikdo neví. Karel Smuda přežil válku v nacistickém sirotčinci, v roce 1948 se vystěhoval do Kanady, kde prý u Toronta zbohatl na pěstování zeleniny. Zrzavá Aranka utekla po únoru 1948 do západního

Německa, tam se seznámila s anglickým vojákem-Australanem, zedníkem, který po válce v Sydney zbohatl při stavbě rodinných domků. Jak skončil Arpád Nemeth, to už víme. Eva Heinzová se ze svým otcem,vdovcem, v Moravské Ostravě do března 1945 nacistou číslo jedna, odstěhovala včas k příbuzným do Magdeburku, vystudovala a přednášela prý v Lipsku na univerzitě marxismus-leninismus. JUDr..Jerzy Staniolowsky, polský vlastenec, autor hesla z roku 1938 "Ostrawica granica", narukoval v létě 1939 do polské armády, bojoval proti Němcům, padl však koncem října 1939 Sovětům do zajetí a zjara 1940 jej v Katyni Rusové s několika tisíci polských důstojníků zavraždili. napsala mi v lednu 1996 Hedwika. O dalším osudu Hedwiky Staniolowské, o první dětské lásce mého nejlepšího přítele Aarona Wurzela, už nevím nic.

Aarona Wurzela jsem někdy koncem osmdesátých let minulého století navštívil v Haifě. Vzpomínali jsme na dětství na březích Ostravice, na naše dvě "partyje",na jednu z levého, na druhou z pravého břehu řeky Ostravice.

Zeptal jsem se Aarona:"Vrátil by ses?"

"Vrátil,"odpověděl", kdybych se měl . kam vracet. Z našeho dětství v Ostravě už nikdo není. Ani Hedwika."

"Ale naše Ostrava, ta na levém i na pravém břehu, pořád existuje."

"To je naše naděje,"usmál se Aaron."Jen se neboj, ti po nás si v Ostravě poradí. I bez nás."

Ota Filip, Murnau v Bavorsku, 2.7.2008